

SVOBODA A TERORISMUS

Vážené dámy a pánové, kolegyně a kolegové,

Název mé přednášky zní: **Svoboda a terorismus**.

Musím říci, že asi zklamaly ty z vás, kteří od této přednášky očekávají naprosto vyčerpávající filosoficko-sociologicko-právní pohled na tuto problematiku. Na straně druhé možná potěším některé z vás přiznáním, že to, co zde řeknu je pohled člověka s určitým stupněm znalostí dané problematiky. Je to pohled politika, jehož ideový základ byl při mém představení docela výstižně popsán mým životním krédem. Je to pohled právníka, který se nachází v určitém stádiu znalosti dané problematiky. Jinými slovy i politik se dokáže veřejně přiznat, že nerozumí úplně všemu a nezná úplně všechno. Věřím, že přes tato úvodní konstatování, nebudete odcházet zklamáni.

Nejprve mi dovoluete několik slov ke struktuře mé přednášky. Začnu citátem a skončím také citátem.

Samotnou přednášku jsem strukturoval do šesti částí:

- První část jsem nazval obecná definice kategorie svobody,
- v druhé části se chci zamýšlet a de facto definovat ukotvení svobody jako hodnoty v rámci ústavního pořádku České republiky,
- ve třetí části se chci zamyslet nad terorismem z pohledu obecných principů/tezí a definovat cíle terorismu,
- ve čtvrté části chci popsat jakým způsobem se s problematikou terorismu vypořádává náš právní řád,

- pátá část je věnována úvaze – co je vlastně podstatou střetu svobody a terorismu a co z toho vyplývá. Zde jsem si vypomohl myšlenkou jednoho významného filosofa a myslitele,
- a na závěr – vzhledem k tomu, že jsem definoval svůj pohled jako pohled politika a právníka se nemohu ubránit tomu, abych při debatě na téma svobody nezapomněl také na půdu České republiky a nezkusil se zamyslet nad tím co se v poslední době s naší svobodou děje z pohledu vývoje našeho právního řádu.

Pokud souhlasíte s takto strukturovanou přednáškou – obávám se, že vám nic jiného nezbyvá – dovolil bych si začít prvním blokem.

Obecná definice kategorie svobody.

Slíbil jsem citát, ten jsem našel a domnívám se, že dostatečně vystihuje, jakým směrem se bude celá tato přednáška ubírat a jaký je můj pohled na kategorii – o které hovoříme – svoboda.

Barry Goldwater kdysi prohlásil: „Extremismus při obraně svobody není neřest a umírněnost při prosazování spravedlnosti není ctnost.“

Když se hovoří o svobodě, je třeba předeslat, že četnost výskytu tohoto pojmu (pokud surfujete po internetu), je v současné době logicky podstatně větší než tomu bylo v minulosti. Svoboda je všudypřítomnou, často skloňovanou kategorií a možná právě díky tomu, že se nyní nacházíme v poměrně vypjaté mezinárodně politické situaci je četnost skloňování této kategorie, tohoto pojmu, častější než tomu bylo v minulosti.

Definice svobody vzniklo v minulosti mnoho a předpokládám, že každý z vás by dokázal takovou definici formulovat. Ať již na základě toho, co se dočetl nebo na základě svého hodnotového žebříčku a přístupu k tomuto tématu. Pokusil jsem se naleznout tři takovéto definice.

První říká: *Svoboda je mnohoznačný pojem, jímž se chce vyjádřit úsilí, aby projevy jednotlivců nebo kolektivu nebyly bez vážných příčin omezovány a aby jim nebylo zabraňováno v jejich rozvoji.*

Druhá definice zní: *Svoboda je neporušitelné lidské právo spočívající v tom, že každý může činit vše co neškodí jiným.*

Třetí definici, kterou asi známe všichni, kteří jsme utrpěli různý stupeň právního vzdělání, je jednoduchá definice, která je založena na principech odvozených z dvoutisíciletého vývoje euroatlantické civilizace, definice, která vychází z tradice antických demokracií, židovskokřesťanské úcty k důstojnosti každého z nás a současně také z myšlenky klasického liberalismu. Zní: *Svoboda končí tam, kde začíná svoboda jiného.*

Vedle obecné definice v každém případě z každodenního života známe pojem/kategorie svoboda v tom užším slova smyslu, v určité pomnožině z celkové množiny, kterou svoboda představuje. Jsou to: svoboda myšlení, svoboda náboženského vyznání, osobní svoboda, svoboda pohybu a pobytu, svoboda projevu, umělecké tvorby, vědeckého bádání a velmi populární svoboda k přístupu k informacím.

Domnívám se, že takto definovaný rámec a zejména ta druhá definice – *Svoboda je neporušitelné lidské právo spočívající v tom, že každý může činit vše co neškodí jiným* – by měly být podle mne východiskem pro naše další vnímání dané problematiky. A to zejména proto, že pojem svoboda bývá v každodenním životě vnímám pouze v jeho nejzúženějším významu – nejsem ve vězení, jsem tudíž svobodný.

V rámci druhé části definice, popis, ukotvení kategorie svobody v rámci ústavního pořádku České republiky jsem nemohl udělat nic, než si vzít tuto moudrou knížku, se kterou občas spávám pod polštářem, která se jmenuje Ústava České republiky a usnesení o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. Říkám to s úsměvem, s vysokou dávkou nadsázky, ale vzhledem k tomu, že na konkurenční právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci přednáším mimo jiné také problematiku zákonodárného procesu, vždycky každému ze svých studentů říkám: „De fakto k tomu, aby jste mohli absolvovat kolokvium nebo zkoušku u mne potřebujete dvě věci. Potřebujete tuto knížku, resp. znalosti z klíčových principů, které se týkají problematiky zákonodárného procesu a potřebujete zdravý rozum, resp. schopnost ze všeho co tady je obsaženo dovodit něco konkrétního.“

Domnívám se, že když hovoříme o střetu svobody a terorismu a v tom smyslu jakým způsobem, jakými instrumenty je boj proti terorismu veden (logicky drtivá většina instrumentů má kromě těch organizačně technických i charakter legislativních), je důležité si říci, jak jsme na tom se svobodou v rámci našeho ústavního pořádku.

Stačí číst samotnou preambulu Ústavy, která říká: „**My občané České republiky, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jsme od-**

hodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody.“ Zdůrazňuji přívlastek nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody.

Následně potom článek I odst. 1 Ústavy říká: „**Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát, založený na úctě k právům a svobodám člověka.**“ Domnívám se, že z toho co jsem řekl, jasně vyplývá, jaký význam má svoboda jako obecná kategorie o jejíž definici jsem se svými slovy raději ani sám nepokoušel a použil jsem definici jiných.

Podíváme-li se do preambule Listiny základních práv a svobod, nalezneme tam formulaci „**Uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, pamětlivost trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány.**“

Tuto pasáž jsem si vybral k tomuto tématu zejména pro ten dovětek. Víím, že tady mohu působit téměř jako vetčný stařec, vzhledem k mému věku a ve srovnání s tím, co máte za sebou a před sebou vy. Právě proto na rozdíl od vás si docela dobře pamatuji, co takováto formulace znamená, resp. proč je obsažena a dokonce přímo v preambuli Listiny základních práv a svobod. Zmiňuji to proto, že základní svobody byly skutečně v naší zemi potlačovány vědomě, cíleně, na základě jakési ideologie. Byli-li jsme v minulosti svědky potlačování základních svobod občanů, potom v této době čelíme úplně jinému fenoménu.

Na základě toho, jakým způsobem se mnozí z nás – a bojím se, že výrazná většina společnosti – dívají na význam hodnoty svobody v našem životě, dochází k tomu, že se sami dobrovolně své svobody vzdáváme!

A nyní zpět ke svobodě v rámci ústavního pořádku České republiky:

Článek I Listiny základních práv a svobod dále říká: „**Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.**“

Článek IV odst. 1 Listiny základních práv a svobod říká: „**Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.**“

Poslední výňatek z Listiny základních práv a svobod, který považuji za rovněž velmi důležitý, je to článek IV odst. 4 Listiny základních práv a svobod, který říká: „**Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.**“

Zkuste si, prosím, tuto část Listiny uchovat v paměti. Zejména v kontextu s citátem, kterým zakončím své dnešní vystoupení. Zkuste si zapamatovat, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod při jejich používání, musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Proč to zdůrazňuji? Pokud hovoříme o svobodě a terorismu, nutně narazíme na kategorii – hodnotu další, a to bezpečnost.

A právě bezpečnost je dalším pojmem, další hodnotou, která se v souvislosti s terorismem a svobodu, tak často objevuje nejen ve slovníku politiků a bezpečnostních expertů, nýbrž i v myšlenkách každého z nás. Je to právě tento pojem – bezpečnost, který

bok po boku s terorismem, odsouvá svobodu takříkajíc na druhou kolej a představuje klíčový pojem dnešních dnů.

Možná by proto bylo výstižnější nazvat tuto přednášku Svoboda, bezpečnost a terorismus anebo dokonce jen Bezpečnost a svoboda. Z mého pohledu by se však jednalo o rozmělnění tématu, respektive o odvedení pozornosti od skutečné podstaty problému.

Článek IV odst. 4 Listiny jsem zdůraznil právě proto, aby k takovému rozmělnění nedošlo. V něm obsažený princip (z mého pohledu) totiž musí platit vždy a pro všechno. Musí platit i pro zásahy do základních práv a svobod, které jsou činěny ve jménu bezpečnosti a které jsou odůvodňovány potřebou zajištění bezpečného života občanů. A to i v případě terorismu.

Tolik můj pohled na svobodu v rámci ústavního pořádku České republiky.

Část třetí: terorismus.

Při hledání a zamýšlení se nad pojmem terorismus se velmi často ocitneme ve stejně problematickém postavení jako při hledání definice svobody. Definic existuje celá řada.

Encyklopedie Dějiny 20. století definuje terorismus následovně: *Je systematické páchání násilí k vyvolávání strachu, umožňující dosažení politických cílů.*

Další definice říká: *Terorismus je nezákonné použití síly a násilí proti osobám či majetku, se záměrem zastrašit či donutit vládu, civilní obyvatelstvo či jeho určitou skupinu a tím dosáhnout politických nebo společenských cílů.*

Jedna z definic mezinárodního práva definuje terorismus *jako násilí vymykající se všem normám*. To je podle mne definice, která jde mimo snahu postihnout podstatu terorismu a je to v podstatě jakási dedukce z již existujících definic jiných druhů násilí.

Jiná definice hovoří o terorismu *jako o souhrnu metod hrubého zavražďování užitím násilí a síly obvykle s politickým podtextem*.

Vzhledem k tomu, že pod pojmem terorismus bývá skrýváno mnohé, domnívám se, že vzhledem k aktuálnosti této problematiky, by nás měla zajímat jakási užší část – to je terorismus charakteru mezinárodního.

Ten je podle encyklopedie politiky definován takto: *Jedná se o teroristické činy jež postihují obyvatele jiného státu než jakého jsou pachatelé. Dále – Teror prováděný jednotlivci a organizovanými skupinami proti obyvatelstvu a orgánům jiné země a jednak teroristické akty jednoho státu proti druhému*. Tady jsem úmyslně vybral i tuto definici, která je rozšiřující v tom smyslu, že pod pojmem mezinárodního terorismu nejsou zahrnovány jenom násilné činy páchané jednotlivci či skupinami lidí, nýbrž také teroristické akty jednoho státu pro státu druhému.

Tolik definice, nicméně shrnuji: klíčové pojmy, které jsou v těchto definicích jsou: násilí, zavražďení, donucení někoho konat jinak, než by sám dobrovolně a svobodně konal a politické cíle. Tyto čtyři pojmy procházejí jako červená nit celou touto tematikou svobody a terorismu, resp. co vyplývá z boje proti terorismu pro svobodu.

Pro zorientování se v dané problematice se chci pokusit definovat cíle terorismu. Nicméně ač z toho členění bude vypadat, že

každá podoba terorismu je jiná, že sleduje a dosahuje jiné cíle a jiné motivy, tvrdím a budu se snažit to prokázat, že podstata různých podob terorismu je ve skutečnosti stejná.

Cíle terorismu podle odborníků jsou následující:

- reklamní cíl
- jednorázový násilný akt
- strategický cíl.

Osobně se domnívám, že toto členění je do určité míry mechanické. Jsem přesvědčen, že se tyto cíle prolínají, že existují de facto souběžně – ač se mohou v dané chvíli, v daný okamžik, podle konkrétního místa času výskytu jevit jako spolu nesouvisející.

Reklamní cíl je podle mne jasný. Nabývá na významu a bezprostředně souvisí také s rozvoje terorismu v moderní době, s dynamickým rozvojem masové komunikace, rozvojem elektronických médií, využívá bezpečnostní efekt, který je možný ve světě, oslovit z jednoho místa na zeměkouli úplně jinou skupinu lidí, než je ta, které se ten akt bezprostředně týká a dosáhnout tak svých dalších cílů. Naše média jsou taková jací jsme my všichni a každý si udělejme sondu do vlastní duše/mysli, nakolik ho zaujme dobrá zpráva o tom, že se podařilo nový park na našem sídlišti a nakolik ho zaujme zpráva o tom, že v Madridu zahynulo několik desítek ne-li stovek lidí při výbuchu příměstského vlaku.

Neříkám to, že bych se chtěl nad někým povyšovat, že bych si chtěl hrát na nějakého intelektuála, která říká – no přece logicky nás musí zajímat to první, to druhé je přeci téměř nemravné, slušný člověk, normální člověk, vzdělaný člověk takovéto věci neupřednostňuje.

Přiznám se, že ač jako politik, velmi často volám po tom, aby bylo více pozitivních zpráv, z logiky věci negativní zpráva, zejména toho charakteru, o které hovořím, jednoznačně vždy upoutá moji pozornost. A to je fakt, se kterým je při teroristických útocích počítáno.

Jednorázový násilný akt je popisován jako dosažení konkrétního cíle jako je likvidace určité osoby nebo osob, zničení konkrétního objektu či objektů. Některé takovéto akce jsou konány nejenom za účelem likvidace osoby a osob, majetku, objektů, ale k vyplnění vlastní výstroje, výzbroje, propuštění vězňů – jiných teroristů, získání finančních prostředků. Společné je, že se často oběťmi těchto útoků stávají nevinní lidé, kteří s danou věcí nemají vůbec nic společného.

Strategický cíl, kde terorismus představuje nástroj vedoucí k destabilizaci určitého společenského systému, chcete-li režimu. V tomto strategickém cíli se odlišují dvě koncepce:

- tzv. anarchistická doktrinální, která vychází z předpokladu, že tyto násilné akce vyprovokují státní moc k takovým represím, jejímž důsledkem bude cituji: „revoluční vzpoura mas“. Tato definice vznikla a souvisí bezprostředně se vznikem a vývojem moderních forem terorismu, které mají prapůvod v Rusku s přívlastkem „carské“.
- Druhý koncept nábožensko politický – strategickým cílem je zasít atmosféru strachu, narušit samotnou podstatu a existence fungování demokratického státu.

Z toho, jak jsem popsal cíle terorismu – reklamní, jednorázový násilný akt, strategické cíle – vyplývá pravdivost mého závěru, že

tyto tři cíle nelze odlišit, že se navzájem prolínají a jsou součástí jeden druhého.

Řekl jsem si, že by bylo dobré kromě členění z pohledu cílů udělat členění z pohledu programových cílů. Na základě těchto programových cílů je terorismus strukturován obecně na čtyři klíčové větve/odnože, terorismus:

- revoluční (levicový),
- separatistický,
- pravicový,
- náboženský.

Udělal jsem takováto členění z pohledu cílů, z pohledu hlavních druhů a přesto se domnívám a tvrdím, že ač se jedná o revoluční, separatistický, pravicový, náboženský druh terorismu podstata jeho útoku/jeho existence a cíl proti čemu bojuje je stále stejný.

Je to útok proti hodnotě, kterou podle mne velmi výstižně, třebaže v jiné věci, definoval ve svém rozhodnutí z roku 1992 Nejvyšší soud Spojených států.

Praví se v něm: „**Jádrem svobody je právo definovat si vlastní pojetí existence, smyslu života, vesmíru a tajemství lidského života**“.

Podíval jsem se na revoluční terorismus – není to nic jiného než snaha násilnou formou vnutit své pojetí uspořádání společnosti – ne nepodobné s tím, co jsme zažili před listopadem 1989. Podíváte-li se na separatistický terorismus – je to opět násilná forma, jak někomu vnutit určité teritoriální uspořádání. Pravicový terorismus je způsob, jak násilnými prostředky vnutit někomu své poje-

tí toho, kdo má mít a jaká práva a svobody. V případě náboženského terorismu je tomu stejně tak – násilím upírat někomu jinému jeho právo definovat si vlastní pojetí existence a smyslu života.

Z definice svobody učiněné Nejvyšším soudem USA plyne můj závěr:

Podstata a základní cíl, základní hodnota, proti které útočí jakákoliv podoba terorismu, je lidská svoboda. Podstatou terorismu je útok proti svobodě. Je to útok proti svobodě, jak je v onom rozhodnutí definována – jako práva každého z nás na definici své vlastní existence, na smysl svého života.

V rámci čtvrté části – boj proti terorismu z pohledu českého právního řádu a praxe – nemohu nezmínit alespoň některé věci, kterou jsou podle mne již součástí instrumentů trestního práva v boji proti kriminalitě, nicméně v širším slova smyslu také v boji proti terorismu. Nechci zde provádět vyčerpávající výčet všech těchto instrumentů, nicméně nemohu nezmínit ustanovení trestního řádu týkající se příkazu k zatčení, vazby, vydání odnětí ve věci, zajištění peněžních prostředků na účtech banky, domovní, osobní prohlídka, zadržení a otevření zásilek, záměna zásilky, sledovaná zásilka, odposlech a záznam telekomunikačního provozu, předstíraný převoz, sledování osob a věcí, použití agenta.

Osobně se domnívám, že náš právní řád – zejména instrumenty trestního práva – je v této oblasti velmi bohatý a nejsem stoprocentně přesvědčen o tom, že jejich rozsah má být zvětšován.

Domnívám se, že postačí v této chvíli konstatovat, že možnosti boji jsou velmi široké a že jakékoliv jejich další rozšiřování by mělo být činěno s vědomím toho co již existuje a vše nové by mělo být

velmi pečlivě zvažováno. Říkám to proto, že zejména v současnosti po útocích na americká dvojčata, po operaci spojenců v Iráku a hlavně po teroristickém útoku ve Španělsku jsou stále silnější hlasy a úvahy nad posilováním pravomocí policie a zejména zpravodajských služeb.

Můj soud v této chvíli zní velmi jednoznačně a asi vás nepřekvapí. Buďme velmi obezřetní k tomu, koho a jakými pravomocemi vybavujeme.

Nedávno jsem si tento závěr uvědomil velmi intenzivně.

Znáte americký akční film *V síti*? Jednou věcí je, když se člověk na tento film pasivně dívá. Je to zábava a fiktivní hollywoodský příběh. Jinak tomu je, když si člověk uvědomí (na základě znalosti fungování české policie, specializovaných útvarů české policie a zpravodajských služeb České republiky), že to není jenom fikce.

Každý z nás zanechává téměř každou vteřinu v rámci 24 hodinového dne po sobě stopu – vysledovatelnou stopu. A teď jde o to, kde je ona mez četnosti, způsobu nakládání a shromažďování dat, která po sobě zanecháváme.

Není pro vás určitě tajemstvím, že naše policie byla schopna zasáhnout a odhalit pachatele jednoho násilného trestného činu, který se stal ve vietnamské komunitě, právě na základě toho, že byla schopna lokalizovat podezřelého (díky jeho mobilního telefonu) přesně v čase a v místě, kdy byla spáchána vražda. Každý zanecháváme stopu když máme zapnutý telefon, když používáme platební kartu. Nebrojím proti vědeckotechnické revoluci. Potřebujeme to, aby se nám žilo lépe, jednoduše a radostněji. Problém nastává v okamžiku, když tato dílčí data jsou někým v míře příliš velké shromažďována na jednom místě.

Nevím jestli si uvědomujete, jak významnou informací o každém z nás je např. rodné číslo. Pro lepší pochopení této prob-

lematiky úmyslně volím takové triviální příklady. Jde o to rozhodnout, jak daleko mají být, v rámci boje proti terorismu, rozšiřovány tyto instrumenty zejména našeho trestního práva? Jde o to, jak daleko mají být posouvány pravomoci zpravodajských služeb? Má mít zpravodajská služba – v reakci na novější podoby bombových útoků tedy bomb odpálitelných prostřednictvím mobilního telefonu, například pravomoc (v případě, že dojde ke zjištění, že se něco takového chystá) odpojit na určitou dobu jednu část sítě mobilního operátora?

Dostáváme se tím k základním otázkám: Je možné vést vskutku účinný boj proti terorismu, aniž by to znamenalo zásah do naší svobody? A kde je hranice mezi účinným bojem proti terorismu a naší osobní svobodou?

Máme rozšiřovat pravomoci bezpečnostního aparátu či nikoliv? Pokud ano, tak do jaké míry? Kladu si otázku, kdo je má mít, kdy a za jakých okolností? Na základě čeho bude dotyčný člověk či instituce definovat to, že právě teď, právě v tuto chvíli nastala taková situace, že je oprávněn svoji pravomoc použít?

Samostatnou kapitolou této problematiky jsou důsledky zásahu veřejné moci do práv soukromých subjektů. Zmínil-li jsem ono odpojení mobilní sítě, mám touto úvahou na mysli nejenom nás uživatele mobilní sítě, ale myslím tím samozřejmě také operátora. Souvisí s tím otázka, zda má tak být činěno za náhradu či nikoliv, kdo bude definovat náhradu apod.

Zejména v rámci tzv. volání po speciální zákonné úpravě v podobě protiteroristického zákona volám po maximální opatrnosti. Problém není ani tak v charakteru dat, jejich druhu, ale zejména v jejich četnosti a místu, kde takto definovaný příliš široký soubor našich osobních dat je shromažďován. Problém je v tom, kdo s ním

nakládá, podle jakých pravidel. Problém je v tom, v jakém okamžiku se takto shromážděný soubor dat stane oním Orwellovským Velkým bratrem. Problém je v tom, nakolik je takto shromážděný soubor dat zneužitelný. Problém je v tom, kdy se můžeme ještě považovat za svobodné občany a kdy už ne.

Podíváme-li se na konkrétní kroky v boji proti terorismu v zahraničí – vybral jsem si dva případy: Spojené státy americké a Evropskou unii.

Ve Spojených státech je svoboda považována za nejcennější hodnotu a teď nechci být laciným kritikem toho, co se děje ve Spojených státech. Sledujeme velmi zajímavý trend, který souvisí s tím, co jsem říkal v úvodu, když jsem citoval preambuli Listiny základních práv a svobod, kde se hovoří o právech a svobodách, které byly v naší vlasti potlačovány. Jsou požadovány informace od osob, které do Spojených států cestují nebo dokonce jen přes území Spojených států přelétají. Tyto informace nebudou k dispozici jenom imigračním úřadům, neslouží výhradně k problematice nelegální migrace, jsou k dispozici policii, zpravodajským službám. Údaje se týkají nejen vašeho jména, cíle cesty, ale čísla telefonu, kreditních karet, údaje o jídle, které konzumujete na palubě, údaje o vašem náboženském vyznání, zdravotním stavu. Tyto údaje mají být uschovány po dobu sedmi let.

Žadatelé o vízum do Spojených států se budou muset podrobit snímání otisku prstů. Nejen zde na ambasádě, ale také po příletu do Spojených států. Zde budete také fotografováni. Nebagatelizuji to, neironizuji to, nezesměšňuji to, jenom to uvádím jako příklady instrumentů, které jsou používány v rámci boje proti terorismu.

V případě Evropské unie byla přijata tzv. „klauzule solidarity“, která zavazuje jednotlivé členské země pomoci jinému státu zasaženému terorismem. Byl zřízen tzv. protiteroristický koordinátor – je to Nizozemec, který posléze, jak se ukázalo nebude vybaven výraznými pravomocemi, ale má spolupracovat s orgány Evropské unie členských zemí, připravovat podklady a jednání.

V rámci toho, co se odehrává v Evropě, však některé státy zmínily (a velmi vážně) myšlenku budování americké CIA – tedy evropské CIA. Tyto tendence – vytvořit jakési speciální evropské silové struktury – nejsou ojedinělé. Vedle INTERPOLU byl zřízen EUROPOL, který v mnoha věcech funguje spíš jenom jako dublér INTERPOLU. Jeho reálná pravomoc a výkonnost – a teď to, prosím, berte jako můj subjektivní soud – je nulová. Některé státy a domnívám se, že tak činí z logických důvodů se velmi zdráhají poskytovat instituci zvané EUROPOL skutečně citlivá operativní data. Nebudu to dále rozvádět, nicméně evropská CIA zatím naštěstí nehrozí. Přesto tendence shromažďovat co nejvíce dat do jednoho místa stále rostou.

Opakují se obdobná opatření tak, jak jsem je zmiňoval v rámci Spojených států amerických – nový sběr informací, registr ztracených, ukradených pasů, nové úvahy – otisků prstů, otisky oční duhovky. V tuto chvíli a je to zajímavé, že zrovna dnes tady hovoříme na téma terorismu a objemu dat, která mají být vybírána, přeposílána někam jinam, probíhá velmi vášnivá polemika na půdě Evropského parlamentu. Jaký má být rozsah informací, které mají být poskytovány o občanech Evropské unie zejména Spojeným státům americkým? Zda k tomu, co jsem říkal má být ještě přidána e-mailová adresa, k té kreditní kartě i bankovní konto a toto všechno má umístěno do centrální databáze? Je to debata nutná, debata

logická, nicméně debata obsahující právě ta rizika, před kterými varuji.

A nyní drobnými krůčky k závěru. **Pátá – předposlední část – co je podstata terorismu, co je a co není vítězství v boji proti terorismu.**

Obecná úvaha zní: co podstatou terorismu? Již jsem zmínil a věřím, že dostatečně přesvědčivě odůvodnil, že základním cílem proti kterému útočí jakákoliv podoba terorismu, je svoboda.

V této části mé přednášky se chci zamyslet poněkud jinak. Zda se jedná o střet civilizací, střet náboženství, střet kultur, střet mocenských zájmů, střet různých ideologií, zda je to věc, která je výjimečná či nikoliv, zda je to věc, která je ojedinělá v dějinách lidstva či nikoliv.

Svoji úvahu uvedu myšlenkou filosofa a myslitele Michaela Novaka. Jeho myšlenka je hodně pesimistická) zní takto:

„Nikdo nám nikdy nezaručil, že svobodné společnosti zde budou navěky. Chladný pohled historie nám ukazuje, že podlehnutí tyranii, je častější situací lidského rodu a že svobodné společnosti byly vzácné co do počtu a často netrvaly dlouho. Svobodné společnosti, jako je ta naše, které se objevily poněkud pozdě v dlouhém vývoji lidstva, mohou prolétnout temnotou času jako krásné malé komety, které spáleny na popel mizí.“

Proč tento citát a tato úvaha? Každý z nás si musíme položit a zodpovědět následující otázky: jaký charakter má problém, kterému nyní čelíme?

Je terorismus jako fenomén dnešní doby výzvou, která znamená, že existuje reálné riziko podlehnutí svobodné společnosti tyranii? Pokud odpovíme ano, dá se tím ospravedlnit to, k čemu dochá-

zí – k dobrovolnému vzdávání se naší svobody ve jménu boje proti terorismu?

Stejně tak si ale musíme položit a zodpovědět otázku: Jde skutečně o takovou dějinnou výzvu, jak ji zmiňuje Novak anebo čelíme „pouze“ (sice velmi nebezpečné, velmi zavrženíhodné) formě násilné trestné činnosti a podle toho by měla vypadat naše volba obranných prostředků?

Odpovědi a z nich vyplývající závěry jsou věcí každého z vás.

Pokud dovolíte, vzhledem k limitu času, přeskočím problematiku lidských práv a svobod garantovaných naším ústavním systémem a která jsou při hledání nových instrumentů v boji proti terorismu ohrožena. Doporučuji se podívat na články VII – XIV Listiny základních práv a svobod.

Uvědomuji si, že se od přednášek očekává více „vykřičníků“ než „otázek“. Uvědomuji si, že až dosud, převládají v mém vystoupení spíše otazníky. Přesto musím dodat další:

Co je vlastně vítězství v boji proti terorismu?

Je vítězstvím v boji proti terorismu úspěšná operace, jejíž výsledkem je zatčení nebo fyzická likvidace jedince nebo celé teroristické organizace...

Je vítězstvím v boji proti terorismu odstranění, změna nebo „převýchova“ režimu, který podporoval terorismus (tou převýchovou reaguji na Kadáfího Libyi), či nikoliv...

Není prohrou, že v rámci boje proti terorismu jsme schopni obětovat to nejcennější co máme – tedy naší svobodu...

Není skutečným vítězstvím v boji proti terorismu útočícího na naši svobodu, nepřipustit omezení naší svobody...

Jde vůbec zvítězit nad terorismem a nepřipustit omezení svobody...

Je možné žít v bezpečí a být svobodný...

Úmyslně nechávám za každou touto tezí tři tečky. Úmyslně nedělám jednoznačný soud v tom, jak to je nebo není. Kouzlo odpovědí na tyto otázky spočívá v tom, jakým způsobem každý z nás přistupujeme, definujeme to, co skrývá pod pojmem svoboda. Podle toho také bude vypadat odpověď či odpovědi každého z nás.

Slíbil jsem poněkud štouravý nicméně přece aktuální závěr. Průzkumy veřejného mínění v České republice říkají mnohé. Politici je rádi využívají podle toho, jak se jim zrovna hodí. Pokud hovoříme o terorismu a o svobodě pak z těchto průzkumů vyplývá, že většina naší společnosti souhlasí s tím, aby se v boji proti terorismu zvýšily pravomoci policie a zpravodajských služeb. Jinými slovy, většina naší společnosti bere omezování svobody v rámci tohoto boje za nevyhnutelný krok.

Zmiňuji to proto, že podle toho také vypadá přístup těch, kteří v této chvíli disponují většinou v zákonodárném sboru. Nyní nehrají žádnou politickou hru. Jestliže většina společnosti říká toto, tak na základě legitimního mandátu, většina v zákonodárném sboru provádí různé legislativní kroky. Můžeme proti tomu slovy velkého českého myslitele Járy Cimrmana „protestovat“, můžeme nesouhlasit, ale to je tak všechno, co s tím, v tuto chvíli můžeme dělat. Především, že výsledky těchto průzkumů zřejmě znamenají, že některé legislativní kroky, které jsou konány (mající bezprostřední vztah se svobodou), padají na úrodnou společenskou půdu. A zřejmě je třeba to brát jako fakt.

Uvedu čtyři z těchto legislativních kroků z poslední doby. Předpokládám, že ti z vás, kteří jednoho dne chtějí být bohatí advokáti –

a máme proto všichni předpoklady, protože právní stát je stát, ve kterém se právníci mají dobře – si všimli nebo si měli všimnout, že debata o novele zákona o legalizaci výnosů z trestné činnosti vůbec nejde k podstatě věci a klouže na povrchu představující polemiku o omezení plateb v hotovosti. V budoucnosti bude možné hotově platit pouze částku nepřesahující – tuším – 15.000 euro.

Tato novela však s sebou přináší zásah, který je ojedinělý a ke kterému nedošlo ani za minulého režimu – a to je povinnost advokátů hlásit podezřelé obchody svých klientů. Novela tedy přináší prolomení mlčenlivosti advokáta, jako jedné ze stěžejní zásady důvěry mezi advokátem a jeho klientem. Uvědomte si, prosím, co to znamená. Zkuste si to představit nejenom vaší optikou coby budoucích advokátů, ale také z pohledu klienta.

Další věc, kterou přinesl tento zákon. Finanční policie. Stojí za to, se na oprávnění, které získává tento nový specializovaný útvar v rámci České policie podívat. Přístup k údajům daňového řízení, aniž by o tom byla informována dotčená osoba. Samo o sobě to nevypadá zvlášť zavrženíhodně, nebezpečně, ale pro ty z nás, kteří trochu známe situaci v policii a zejména v některých specializovaných útvarech policie, takovéto oprávnění nahání hrůzu, ježí se chlupy a mě zbytky vlasů na hlavě.

Další zákon. Majetková přiznání. Zde je to klasický příklad toho, když se dvě různá data shromažďují na jednom místě a někdo k nim má, a já se ptám kdo a za jakých podmínek oprávnění přístupu. Projede-li návrh, že povinnost majetkového přiznání by měl podávat každý, kdo v rámci jednoho kalendářního roku nabyt majetek přesahující částku 1,5 milionu korun – toto sdělení má být poskytnuto správci daně – tedy opět Finančnímu úřadu – tak

v kombinaci s daňovými přiznáními to vytváří velmi zajímavý prostor pro ..... sami si řekněte pro co.

Další zákon. Registry pacientů. Spor na jedné straně bohulibého záměru mít dostatečný přehled o zdravotním stavu populace, na straně druhé shromažďování dat o zdravotním stavu pacientů včetně rodného čísla. Opět se vracím k té tezi – individuální data někde shromážděná, někde izolovaná mají úplně jiný význam a charakter.

Co říci závěrem? Z průzkumů veřejného mínění a z ochoty veřejnosti akceptovat takovéto zásahy do našeho soukromí, plyne pro mne osobně smutné konstatování:

- svoboda není v české společnosti na nejvyšším žebříčku jejích hodnot
- ani po 15 letech života v demokratickém právním státě si své svobody neumíme vážít a příliš snadno jsme ochotni se jí, pod vidinou hezkých slibů a příslibů bezpečnější budoucnosti či spravedlivějšího života, vzdát.

Slíbil jsem na závěr citát. Je to myšlenka, která je i mojí odpovědí na množství výše položených otázek. Je to moje odpověď na otázku – jak se postavit k problému, který je ukrytý v názvu mé přednášky Svoboda a terorismus.

Je to myšlenka Benjamina Franklina:

„Pokud se vzdáme svobody ve jménu bezpečnosti, neměli bychom mít asi nárok ani na jedno.“

Děkuji za pozornost.